

DE ANDERE BEGRIJPEN, ZO IS DE DEEMOED...

Maurits Coppieters

Op deze versregel van Paul van Ostaijen (Het Sienj aal) volgt:

*"daartegen hebben wij gezondigd
mens tegen mens, groep tegen groep."*

Deze belijdenis - of getuigenis? - geldt, tot op vandaag, voor 'wit' en 'zwart', voor Vlaams-nationalisten en linksen. "Le baiser des frères ennemis"! 'L'art libre' (juli 1920) brengt ons het verhaal van een internationaal congres van oud-strijders te Genève, voorgezeten door de initiatiefnemer en bezieler, Henri Barbusse. Voor de eerste keer in de annalen van de mensheid: de Franse soldaat Henri Barbusse, de Duitse soldaat Karl Tiedt, en de Italiaanse soldaat Seassano, en soldaat..., en 1,5 miljoen soldaten *"om rapproché les lèvrez de leurs blessures et, miracle des cicatrisations, oi la santé et la science om leur part, le corps de l'Internationale est né de ce baiser, et déjà ii domme la tête courbée du monde"*

Het gebeuren is een onderdeel van de geschiedenis van de 'internationale van de gedachte', die in de Clart&beweging haar organisatorische vorm kreeg. In Vlaanderen was zij in 1920 flink georganiseerd, bezield door o.m. Herman van den Reeck. Hun tijdschrift 'Opstanding' is een belangrijke bron voor de historische nota's in deze bijdrage.

De inschatting van en de waardering voor de Vlaamse ontvoogdingsstrijd (met zijn wortels in de 'Frontbeweging' tijdens de Eerste Wereldoorlog) is zwaar beschadigd, ja zelfs vernield door politieke en ideologische keuzes en houdingen tijdens en onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog.

De weezinwekkende collaboratie en de weezinwekkende repressie hebben

ieder historisch perspectief vervalst. Voor vele linksen en voor vele Vlaams-nationalisten begint de Vlaamse ontvoogdingsstrijd in 1940 of in 1944. En wordt onterecht voorgesteld als een ztiiveringsaktie van rechts tegen links en vice versa.

De geschiedenis van de Vlaamse strijd - innig verbonden met internationale orde - van 1919 tot de vroege jaren twintig - toont aan dat de Vlaams-nationalisten (Fronters), de Vlaamse communisten en de Clarté-beweging het Vlaams zelfbestuur wilden afdwingen als waarborg voor een federaal Europa en een wereldwijde internationale orde.

Ik wil in deze bijdrage bronnen bekend maken waaruit blijkt dat de Vlaamse Frontbeweging (en ook de jonge Frontpartij) stond voor zelfbestuur in federaal verband, democratie, pacifisme en anti-militarisme, eenmaking van Europa en een vreedzame wereldorde.

In een tijdsgewricht dat 'Sarajevo' in het Europees geweten brandt, is het opnieuw een intellectuele plicht zich te bezinnen over volksnationalisme, patriotisme en internationalisme. Aan iedere oprechte democraat - die de vrijheid en de waardigheid van ieder mens op aarde vooropstelt - weze deze waarschuwing besteed: een federale opbouw (België, Europa,...) is onmogelijk wanneer de deelgenoten de 'historische sincère' van de anderen niet kennen en respecteren. De geschiedenis van oorlogen, miskennis, haat, vernedering, verdrukking. Deze geschiedenis (bvb. van de Vlaamse strijd) is geen hinderpaal voor samen-werken en één-maken, wel integendeel. Hoe kan men de Middeneuropese en Balkan-situatie enigszins benaderen en begrijpen, hoe kan men naar oplossingen zoeken, indien men de geschiedenis ervan niet kent.

De haat die nu in ex-Joegoslavië in de harten een vuur ontsteekt dat ver in de volgende eeuw zal smeulen, is de voortzetting van de haat die tijdens de Tweede Wereldoorlog ontbrandde. Maar ook deze gebeurtenissen leiden ons nog verder terug in de tijd.

Kennis van en respect voor de geschiedenis van de burenen is een essentiële voorwaarde voor federale staatsopbouw en gaat de "Bundestreue" vooraf.

Paul van Ostaijen dicht in 1919: *"Wie zich geroepen voelt het sienjaal te geven"*. Tientallen Vlaamsstrijdende, vooruitstrevende, antimilitaristische en internationalistisch-gerichten hebben na de eerste wereldoorlog signalen uitgezonden. Herman van den Reek werd er, amper 19 jaar oud, voor vermoord op die stralende 11 juli 1920, op de markt van Antwerpen. De verwarring en de ontaarding in zoveel Vlaamse geesten - rechtse en linkse - hebben o.m. tot gevolg dat deze uitzonderlijke figuur werd vergeten. Mischien kan de culturele hoofdstad van Europa revanche nemen in 1995: 75

jaar na de dood van Herman.

Ik voer u terug in de tijd, naar het jaar van de klaproos, 1920.

Een eerste vaststelling: de 'rode' gloed, de vulkanische uitbarsting van pacifisme, communisme, volksnationalisme en avantgardisme, de roep om een brede mensenbroederschap, sociale rechtvaardigheid en geestelijke vrijheid konden de machthebbers maar weinig beroeren of ontroeren. De Belgische socialisten waren stevig in het staatsbestel ingebakken, de Daensisten waren verdwenen, de leidende kerkelijke kringen boden geen ernstige ethische reflectie op het oorlogs- en internationaal politiek gebeuren en bleven de Vlaamse ontvoogding wantrouwen en afremmen.

De machthebbers, zowel wereldlijke als kerkelijke, leken er wel blind voor dat de oude wereld (die van de 'trotse torens') veel aan prestige had ingeboet en dat de machtsverhoudingen anders gingen liggen. De oude zekerheden (vaderland, gezin, geloof, kapitalistische welvaart,...) wankelden.

"Het was alsof door een bominslag allerlei breukvlakken waren ontstaan die verzakkingen en verschuivingen ten gevolge hadden: een panorama van brokkelig geworden Westerse cultuur", schrijft P.J.Bouman (Cultuurgeschiedenis van de twintigste eeuw).

Vlaanderen zet opmerkelijke eersterangsacteurs op de bühne. Paul van Ostaïjen, Frans Masereel, Michel Seuphor (Fernand Berckelaers), Boris Jaspers,...

Als weerwerk tegen het kapitalisme, het daarmee samenhangend militarisme, de schabouwelijke nieuwe wereldorde (de vredesverdragen voor West-, Midden- en Oost-Europa), de bourgeois-kunst en de sociale ellende, brengen Europese intellectuelen een internationalistische elite op de been (de 'internationale van de gedachte') en pleiten voor Europa.

Een leuze van 'het Vlaamse front' (Frontpartij) in 1920 luidt: *"Vlaanderen voor de Vlamingen! Weg met het imperialisme. Leve de internationale gemeenschap van de toekomst."*

En in 'Opstanding' (7 sept. 1920) lees ik: *"De onderdrukking van het Vlaamse Volk is slechts een onderdeel van de internationale overheersing van de grote klasse der bezitlozen ten behoeve van de grootkapitalisten en van de imperialisten."*

Ontroerend - en actueel - is het slot van Marnix Gijsens "Loflitanie van den heiligen Franciscus van Assisien" (1920):

*en - laat me vragen drie dingen, niet waar?
vooral en vooreerst - geef aan allen en geef aan mij, een vaderland om te beminnen,*

*Geef, en hier smeeik ik u 'de profundis' van walg - dat de menschen elkanders vaderland leeren beminnen,
Laat de wereld worden één gansche vreugde van witten vrede en algeheele communie, gelijk uw blijde naakte lijf toen *gij* stierf. O mijn vriend, mijn broer, mijn heilige vader Franciscus. Amen".*

De naoorlog wordt in de progressieve tijdschriften - zoals 'l'Art Libre' en 'Ça Ira' (een Antwerps blad, 1920-1923) - beschreven als "l'âge du plâtre doré", vol liefde voor "dorrures et panaches". Het hysterisch en militaristisch geïnspireerde patriottisme, vooral in Frankrijk en in België werd in deze tijdschriften heftig aangeklaagd. Het vijandsbeeld moest verdwijnen. Te midden van deze waanzin van (staats)nationalisme en militaristische ophemeling schrijft Maurice van Essche in het inleidend manifest van 'Ça Ira' (april 1920): *"...er zijn geen rassen, geen volkeren. Alleen maar mensen die lijden rond dezelfde klokketoren."*

De stoeten en parades waren gericht tegen de pacifisten. Medelijden, humanitarisme, broederlijkheid en (over)gevoeligheid waren uit den boze.

Maar de progressieven stelden dat, na deze dwaasheid, alleen het niets overbleef. Dan komt hun tijd: de nieuwe revolutie van de geest. De patriot-tards, de imperialisten, de oorlogsstokers *"hebben dan wel hun eretekens maar toch worden zij tot bankroet gedwongen, zij zullen de mensheid blijven negeren, maar zij kunnen er niets tegenover stellen. De tijd van het verguld pleisterwerk is voorbij"* Aldus Paul Colin in 'l'Art Libre' (15 juni 1919).

Maar voor Vlaanderen zat hier toch een andere dimensie in: België was en bleef Latijns, d.i. anti-Vlaams. (Dat kon Theo van Doesburg, de leider van DE STIJL-beweging, niet begrijpen. Hij stond enthousiast achter het nieuwe tijdschrift 'Ça Ira', maar verweet de redactie haar "onzinnig flamingantisme".

De blijde intochten van koning Albert en de parades ter ere van Franse generaals gingen gepaard met een activistenjacht. Het was de triomf van de ontelbare Charelke Dops. Het dwarsbomen van het streven naar gelijkberechtiging en zelfbestuur, het inslikken van koninklijke beloften, het onteren en vermorzelen van heldenhuldezerkjes 'in Flanders' fields', zoveel gegevens die het 'vaderland' in opspraak brachten. Want, vergeten we toch nooit dat de eerste écht politieke Vlaams-nationale beweging ontstaan was in de loopgraven, in de geest en in het hart van loyale 'Belgische' soldaten. Die Vlaanderen in België beminden *"zoals moeders hoekje in vaders huis"*, zoals Renaat de Rudder in 1917 (niet lang voor hij sneuvelde) schrijft in een brief aan vrienden...

Een bijdrage, 'Lieux communs' (van Paul Colin?) in het juninummer 1920 van 'Ça Ira' levert een heldere, scherpe analyse van deze spanning, met de

Belgische situatie als duidelijk aanknopingspunt.

"Ces efforts des peuples opprimés pour conquérir leur liberté nationale; ne sont pas en contradiction avec les principes de l'internationalisme. Autant que nous semblent ridicules les gueuleries patriotiques d'un français, d'un anglais et surtout d'un beige, autant sont justes les aspirations des juifs, irlandais, flamands, etc. à constituer leur unité nationale en dehors de toute immixtion d'étrangers. De même que la société doit être l'union de tous les peuples libres, ainsi l'internationalisme des peuples ne peut être réelle que si tous les peuples sont libres. Et cette internationale n'est pas l'agglomération des individus, sans aucune distinction ethnique; cet idéal, qui fut celui du cosmopolitisme a fait faillite et devait le faire, parce qu'il se basait sur une unification antinaturelle."

Op een bijna profetische toon schreef F.Berckelaers (M.Seuphor) deze 'revolutie' in het denken over en het streven naar de Europese republiek van het jaar 2000, de 'Verenigde Vredesstaten' waarvan Joris van Severen droomde. Een proeve van denken die blauwdrukken kon opleveren voor een nieuwe wereld:

Thesis: een mateloos **nationalisme** dat zich hooghartig tegen de anderen keert, zich boven de anderen stelt.

Antithesis: een **cosmopolitisme** dat ras, ethnie en verscheidenheid negeert en een uniformiteit van de samenleving beoogt.

Synthese: het **internationalisme** dat de twee componenten verbindt maar de exclusieven verwerpt.

En 'Ca ha' sluit deze denkstof af met een bijna paradijselijk fresco:

"Elle est l'union pacifique des peuples libres, de tous les peuples du monde, chacun lui apportant le trésor de ses qualités particulières et de son génie distinct. Elle est le monde qui demain regnera, quand aura disparu l'égoïsme bourgeois"

Een theoretisch artikel over 'Nationalisme', duidelijk van de hand van een der kopstukken van 'Het Vlaamsche front' in 'Ons Vaderland' (21 april 1920) wordt besloten met de opmerkelijke slogan: *'Weg met het nationalisme! Hoog de nationaliteitengedachte!'* De auteur (?) zet zich af tegen chauvinistische, nationalistische elementen in de Vlaamse ontvoogdingsstrijd. Daartegen-

over wil hij het standpunt van Het Vlaainsche front' scherp stellen. Het **internationalisme** beschouwt niet alleen de volksgenoten, maar alle mensen als broeders, en streeft naar het ideaal van de volkenverbroedering.

"Het Vlaamsche front' heeft dit internationalisme in zijn vaandel geschreven. Boven de belangen der volkengemeenschap gaan de belangen van de wereldgemeenschap. (...) Een hogere gemeenschap van vrije volkeren is en blijft ons hoogste ideaal en daarom hebben we het zelfbeschikkingsrecht der kleine nationaliteiten in onze vlag geschreven. (...)

Benevens deze internationale idealen (anti-oorlog, vrede door overleg) verdedigt 'Het Vlaamsche front' de belangen der Vlaanische nationaliteit. En die idealen zijn niet tegenstrijdig. Vlaming zijn om Europeër te worden, blijft nog steeds onze leus. De hogere en bredere volkengemeenschap kan maar bestaan uit vrije volken, en dit besef is een argument voor onze nationaliteitenkamp.

Nationalisme in de slechtste zin van het woord zou het voor ons zijn aan het sterk gemengde Brussel dezelfde maatregelen te willen opdringen als aan de zuiver Vlaamse gebieden."

De relatie volk-mensheid, nationalisme-internationalisme, hield knappe koppen bezig en deed veel inkt vloeien.

Terwijl in Franstalige progressieve tijdschriften, vaak door vinnig Fransschrijvende Vlamingen, maar ook door Franstalige Belgen en Fransen, begrip, eerbied en bewondering werd opgebracht voor de Vlaamse ontvoedingsstrijd (als uitvloeisel van de oorlog en de Frontbeweging), gingen ook nieuwe Vlaamse tijdschriften het knelpunt niet uit de weg. De eerste twee jaargangen van 'Ter Waarheid', 1921-1922) (Joris van Severen, toen nog Georges), en van 'Het Overzicht' (F.Berckelaers - Seuphor - en Geert Pijnenburg) bevatten interessante uitspraken, die wonderwel passen in het grote Utopia van 'het Jaar van de Klapproos', in een wereld die zou worden beheerst door de geest, de gedachte, de liefde. En verrassend wordt de Vlaamse identiteit in een Europese ruimte geplaatst. Het eerste nummer van 'Ter Waarheid' zet in met een *'Manifest'*: *"Waarheid in 't gedachtenleven der mensengemeenschap."* En de kreet is: alle volkeren moeten zich verenigen in een algemene volkerengemeenschap, waar menseneenheid **in volkerenverscheidenheid** tot hoogste harmonie wordt opgebouwd...

In het julinumnummer stelt Joris van Severen dat de bewuste, radicale flaminganten streven naar de 'Verenigde Vredesstaten van Europa' of nog de 'Federale Republiek Europa'. En hij betoogt dat *"zilk Europa alleen tot stand*

kan komen wanneer en in zover het recht op autonomie van ieder volk wordt erkend. Autonomie zelfbestuur is een conditio sine qua non, een component van een Verenigd Europa". België - een tegennatuurlijke staatsconstructie - is voor Van Severen dan ook "een hinderpaal op weg, en hinderpalen moeten worden opgeruimd." En hij besluit: "In de geest der Vlaamse fronters, die allen internationalisten zijn: hoe wordt de hinderpaal België uit de weg geruimd en hoe wordt tot stand gebracht de Europese cel: Vlaanderen?"

Ook 'Het Overzicht' bepaalt in zijn eerste nummer (1921) zijn ideeën in een Manifest-inleiding: *"Wij staan in ons Vlaams-zijn met een breed voelend en sterk denkend nationalisme: het zelf-zijn van ons volk in Groot-Nederland ligt op de rechte weg naar internationalisatie."*

En in het septembernummer van dezelfde jaargang antwoordt F.Berckelaers (Seuphor) op de vraag 'Wat is Vlaams nationalisme?': *"De Ideine-nationaliteitsbeweging is vriend van Internationalisme, zij is antimilitaristisch, democratisch, revolutionair"*.

Zij werkt aan de voorbereiding van 'de Europese revolutie van 't jaar 2000'. Zijn internationaal gerichte boodschap laat er geen twijfel over bestaan: *"De verovering van een eigen Vlaams gezag moet eerst de weg vrijmaken om het Vlaamse volk 'langs de weg van de menselijkheid en waarheidsbesef' waardig te maken tot positieve daadkracht in de eerstkomende sociale revolutie, die de kiemen voor een Groot-Europese Bondsrepubliek zal doen gedijen."*

In Vlaanderen blijft het niet alleen bij elitaire tijdschriften en wereldverbeteraars. Een ander verhaal is dat van de grote antimilitaristische meeting, tweede kerstdag 1920, in de 'Hippodroom' te Antwerpen. Vijfduizend toehoorders volgens de verslagen van de Vlaams-nationalistische krant 'De Schelde'.

Het initiatief kwam van de 'Vossen'. De vergadering werd voorgezeten door Herman van Puymbrouck, stichter van de Frontpartij en voorzitter van de Antwerpse afdeling. Achter het bureau Adiel Debeuckelaere en Boudewijn Maes, volksvertegenwoordiger van het Vlaams Front. De "historische partijen" (katholieken, socialisten en liberalen) waren uitgenodigd, maar zonder succes. De eerste spreker, J.Paredis, namens de V.O.S. verklaart dat de Vossen hun uiterste krachten zullen inspannen om de 'Internationale van oud-strijders' (het initiatief van Henri Barbusse) over heel de wereld in te richten. Dan volgt zijn strijdvaardige vredesboodschap: *"Wij willen vrede onder de volkeren. Zolang wij dit ideaal niet hebben bereikt, zullen wij onverzoenlijk de strijd tegen het militarisme voeren. Hoe? Wij, oudstrijders, zullen onze werklieden aanmanen niet meer te arbeiden in fabrieken waar munitie*

vervaardigd wordt. Alle middelen zullen wij gebruiken om ons doel te bereiken."

De tweede spreker, Amedee Verbruggen, vrijwilliger-frontsoldaat, Vlaams-nationalist (de 'kasseilegger' van het Waasland), roept uit: *"Waar is de vervulling van Wilsons veertien punten thans? Wij eisten deze vervulling. Men schold ons uit voor 'volksopruiers' omdat wij recht durfden opeisen."*

Als derde spreker keert Adiel Debeuckelaere zich heftig tegen het Frans-Belgisch militair akkoord, waar *"Vlaanderen tenslotte zijn zelfstandigheid bij inschiet."*

Als laatste spreker trad Boudewijn Maes op, volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Gent. (Tijdens de oorlog was hij hevig anti-activist, maar na de oorlog onderschreef hij de eisen van de frontbeweging en van de frontpartij). Hij heeft aandachtig geluisterd naar de 'oorlog aan de oorlog'-boodschap van de Vlaamse oudstrijders. Hij stelt dat een nieuwe oorlog niet meer kan, *hierom: '...het verzet der werkende klasse en het werk der denkende uitverkorenen. En die zullen zeggen: staken en dienst weigeren!'"* En hij eindigt zijn toespraak met een oproep voor amnestie, ten gunste van de gevangenen en veroordeelde activisten. Die veroordeelden - Borms, Moens, De Guchtenaere, e.a. - moeten wij als 'heiligen' vereren.

Werden de "denkende uitverkorenen" geconfronteerd met het 'Finis Europae'? met de agonie van het oude avondland? de 'Untergang des Abendlandes'? In 1919 geloofden een aanzienlijke groep intellectuelen en kunstenaars in West-Europa dat alleen de "heilige" Russische revolutie een antwoord had gegeven op de duistere machten van de oorlog. *"In de Russische smeltkroes hebben ongewapende krachten de gang van de tijd willen stuiten. In hun strijd hebben wij de fundamentele tweekamp ontwaard tussen de menselijke idee en de blinde mechanische macht van het Westen".* (P.J.Jouve, in 'L'Art Libre', 15 okt. 1919).

Heilig Rusland! Nieuwe aarde!

Het hoogstaande tijdschrift van de Nederlandse communisten, 'De nieuwe tijd', is doorzinderd van deze visionaire gloed. In de jaargang 1920 treffen ons enkele gedichten:

*'Maar wij die 't weten, zullen toch herhalen
Hoe Vrijheidswoord in Rusland wordt verspreid.
't Kiemt overal, - maar zal het niet verdwalen?
Over de wereld is geen rijk zo wijd."*

*"Het wonder geschiedt: Daar lopen de lammen!
Zij hebben geloofd!
Om hun hoofd
schieten vlammen.
Zij verkondigen verlossing van zwakte en dood.*

*Zij hebben het vuur van de hemel genomen.
Zij stuitten de zeeën, zij bedden de stromen,
Zij wrochtten uit nood."*

Doeke van Egten: *Het wonder.*

*"Ik ben een dichter en ik schaam me niet
dichter te zijn in deze zware dagen
omdat ik met u ga in uwe rijen,
m'n kameraden. Dit is onze strijd."*

J. De Kadt: *Verzen.*

Dat de ontwikkelingen in Rusland anno 1920 al grote vraagtekens opriepen, is de lezer bekend (denk aan Herman Gorter en aan de uitschakeling van de "raden!...), en staat ook buiten de contouren van deze bijdrage.

Ik mag ook geenszins het tijdschrift 'Ruimte' onbesproken laten. Dit tijdschrift zou een stem geven aan de 'Sienjaal'-boodschap van van Ostaijen. In volle tijd van revolterende activistenprocessen nam Eugeen de Bock (de wegens activisme geschorste stadsbibliothecaris van Antwerpen) het initiatief en het eerste nummer verscheen in februari 1920. Ook hier een inleidende principesverklaring door Herman Vos. Het individualisme heeft afgedaan. De gemeenschap vordert de kunstenaars op. En ook de tijd van de zuivere *esthetiek is voorgoed voorbij*, "(...) *elke geestelijke aktie moet een ethische grondslag hebben*". Wat is die ethische leidraad? Antwoord: het **gemeenschapsideaal**. Dat staat dan lijnrecht tegenover de "individualistisch-anarchistische gedachte" van de vorige generatie, geworteld in de 19de eeuwse industriële, proletarische ontwikkeling en uitmondend in politiek kiesrecht, met andere woorden, de macht van het getal, met de geweldige aangroei van de bevolking als doorslaggevende factor. De taak voor de toekomst

"zal meer dan ooit na deze oorlog een organisatorische taak zijn, eerder dan een scheppende. (..) In dienst van de gemeenschap wordt elk opgeroepen om te handelen; om tot de stoffelijke of geestelijke produktie bij te

dragen. (...) Naar alle kollektieve kultuurwaarden zal de belangstelling van de geestelijke wachters van deze tijd uitgaan: de Arbeidersorganisatie, de Politieke Partij, de Staat."

En wat met de kunst? De tekenen des tijds liegen er niet om: zij gaat zich nauwer verbinden met de ethische waarden. De ontvankelijke kunstenaars worden beïnvloed door de kracht van de massa's. Zo knoopt de Kunst dan weer aan met wat een vroegere esthetiek als een haar vijandig element beschouwde: de **ethische** en de politieke waarden, die in grote mate richting en doel van het massale gebeuren in de wereld bepalen.

'Ruimte' trad bewust buiten de oevers van de letteren en de schone kunsten. Niet toevallig dus gedichten van V.J. Brunclair en Wies Moens in het eerste nummer van 'Ruimte'.

Uit Wies Moens' *Boodschap* het gedicht IV:

*"Wie ging naar verdrukten
en droeg vertedering in zijn hart,
hij vordert hen op tot de opstand,"*

Uit Brunclairs *Terras bij de stroom*:

*"In ons het Elyseum.
Dit lichtland, ons geweten bevrijden,
alle machtsbegeren, logen en waan
omzetten in opperste deemoed: kommunie met het albestaan
is de mensheid wijden
tot het paradijs."*

Ik stel vast dat in Vlaanderen reeds in 1919 een respons kwam op de roep van een 'internationale de la pensée'. Dat blijkt uit een *Manifest* aan de Vlaamse intellectuelen ('De Nieuwe Wereldorde', 15 feb. 1920). Op 1 november 1919 verscheen het eerste nummer van 'De nieuwe wereldorde' (Internationale revue der Gedachte-beweging).

Namens de 'Internationale der gedachte', de 'Vlaamse groep Clarté' en de 'Universele Humanistische Vereniging' tekenen volgende personen het manifest: Leo Frensen, Gust de Muynck, R.Dielissen, G.Burssens, F.Sergent, A.Borgers en P.Kenis.

De Universele Humanistische Vereniging (I.J.H.V.) werd op 6 september 1919 opgericht en had haar secretariaat gevestigd aan de Dieptestraat 172 in

Antwerpen. Uit haar statuten blijkt dat zij *"aangesloten is bij Clarté, welke de middi'ngroep vormt van de 'Internationale der gedachte', waarbij zij (Clarté) het Vlaamse gedeelte van België vertegenwoordigt."*

Dus was de gedachtenbeweging 'Clarté' al in de tweede helft van het jaar 1919 gestructureerd in Vlaanderen, vooral in Antwerpen. (De culturele hoofdstad van Europa, 1993, moge zich herinneren dat zij ruim zeventig jaar geleden écht een culturele metropool was!)

Blijkt enerzijds uit de initiatiefnemers en uit de namen van de ondertekenaars dat de "gedachtenbeweging" op vele punten verwant was met de communistische gedachte, dan valt anderzijds de innige binding met de Vlaamse ontvoeringsstrijd op. Vlaamse rechten worden gezien in het breder verband van mensen- en volkenrechten.

Op de eerste pagina van zijn tweede nummer, 15 december 1919, publiceert 'De Nieuwe Wereldorde' een *"Protest tegen de behandeling der politieke gevangenen in België"*, vanwege de groep 'Clarté'.

"Borms wordt naar Leuven overgebracht: haar en baard afgeschoren, kap over het hoofd één bezoek op twee maanden, twee brieven per maand... levenslange dwangarbeid midden moordenaars (...)

Wij protesteren tegen de behandeling waaraan Borm.s, zowel als andere politieke gevangenen worden blootgesteld omdat ze een hoon is voor de mensheid, omdat ze ingeven is door laffe wraakzucht (...)

Wij eisen een algemene amnestie voor de politieke gevangenen, zowel voor defaitisten als voor activisten."

En in hetzelfde nummer verwelkomt de redactie geestdriftig het 'Manifest der Vlaamse Jeugdbeweging'. Het betreft hier ongetwijfeld de jeugdbeweging waarmee Craeybeckx en van den Reeck al op het einde van de oorlog bezig waren. Het manifest werd hoogstwaarschijnlijk aan het tijdschrift meegedeeld door Herman van den Reeck, een vurig Clarté-er.

*"Het manifest getuigt van een frisse geest van Internationalisme, wars van alle soldaterij en reaktionair geknoei. Het programma is van zuiver socialistisch aard en eist onder andere een nieuw leerprogramma, **bekampend elk nationaal chauvinisme**; coëducatie; medezeggenschap voor scholierenbond en in onderwijszaken; afschaffing van de dienstplicht als minimum, met als einddoel: de **verdwijning van de staande legers.**"*

Dit op zijn tijd vooruitlopende radicalisme doet aan 1968 denken. Bijzonder boeiend gedachtengoed wordt aangereikt. Maar daar hadden noch de katholie-

ken noch de socialisten oren naar.

Het manifest is dus ook radicaal pacifistisch. Maar er zit duidelijk een structureel project achter: de internationale gedachtenbeweging onderbouwen om zo te ontsnappen aan de vaak wilde fiamingante caféromantiek en groot-sprakerigheid.

"Het is te voorzien dat er tussen de beweging der jongeren en de beweging der intellectuelen een nauwe samenwerking zal tot stand komen, daar beiden dezelfde strekking hebben die gaat naar de verwezenlijking ener meer menselijke samenleving."

Het verzoenen van de onverkorte eis voor Vlaanderens ontplooiing met algemene menswaardigheid en een internationale nieuwe orde is ongemeen belangrijk en waardevol.

De initiatiefnemers voelen zich dan ook gekwetst door de houding van de Vlaamse socialisten. In 'De Nieuwe Wereldorde' (15 januari 1920) vinden we een rubriek "De Volksgazet en de Vlaamse groep Clarté". 'Volksgazet' zwijgt in alle talen over de 'Internationale van de gedachte', evenals over de groep 'Clarté'. Zodoende *"verraadt de socialistische krant de internationale solidariteit onder de arbeiders"*.

Het "Manifest aan de Vlaamse intellectuelen" waarin de Vlaamse Clarté-groep opkomt voor een socialistische wereldrepubliek en zich verzet tegen elke kapitalistische uitbuiting bevat ook deze Vlaams-nationale passus:

"Als Vlamingen, als verdrukte nationaliteit, eisen wij voor ons volk een rechtvaardige toepassing van het recht op zelfbeschikking. (...) De keur der Vlaamse intellectuelen wil afbreken met de Belgische eenheid zoals nu opgevat, verlangt noch min noch meer, dat wat aan Tsjecho-Slovaken, Oekraïners, Estlanders, Letten geschonken is (...)."

De verklaring is identiek met het programma van de Frontpartij! *"Alleen de herinnering biedt hoop"*, is een bekende spreuk van Simon Wiesenthal. In ieder streven om een democratisch, ontvoogd Vlaanderen in de vaart der volkeren te stuwen - niet alleen Europa, maar de wereldwijde Jichoed - moet het verleden (de "historische sincère") van de Vlaamse ontvoogdingsstrijd worden opgenomen en de stop van de tweede wereldoorlog worden weggeblazen. Alleen dan kunnen progressieve democratische krachten naar eenheid streven.

Beter dan bij mijn povere woorden kan de woorden lezer stilstaan bij het

hoofdartikel van 'Opstanding' (7 september 1920):

Revolutionair Eenheidsfront

"De onderdrukking van het Vlaanische Volk is slechts een onderdeel van de internationale overheersing van de internationale overheersing van de groots klasse der bezitloozen ten behoeve van de grootkapitalisten en imperialisten."

De vrees voor de revolutie heeft de toenadering tusschen al de reactionaire elementen in ons land niet weinig bevorderd. Reeds tijdens den oorlog had de sociaal-patriottische meerderheid van de B. W.P. partij gekozen voor het imperialisme en het zal geen twee jaar meer duren of haar laatste gezonde elementen tot de overtuiging zullen komen dat een verder samengaan met een Hubin of een Piérard niet langer meer mogelijk is voor eerlijke socialisten.

Ook de zogenaamde Vlaamsche minimalisten hebben definitief afgebroken met de staatsgevaarlijke groepen. Na de rede van staatsminister Helleputte te Turnhout uitgesproken, waarin deze in tegenwoordigheid van Dosfel's verdediger, zijn katholieken vriend verloochende is alle twijfel hieromtrent weggenomen. Om hun taalwetje door te krijgen - deze zal door de senaat verminkt en door de Brusselse bureelratten geboycot worden - hebben de Verbonders een koopje gesloten met de regeering: in ruil voor de wet op de bestuurstaal en de ontubbeling van de Gentsche hogeschool zullen de bourgeois flaminganten optreden als kampioenen der Belgische eenheidsgedachte en aan hun verzet tegen het Fransch-Belgisch militaire verbond hoogstens een zuiver platonisch karakter geven...

Tegenover deze driekleur staan: fronters, communisten, anarchisten en minderheidssocialisten. Van samenwerking tusschen al deze groepeerings is tot hiertoe weinig te bespeuren geweest en in den schoot van Clarté - waar allen thuis hooren - hebben wij reeds meermaals ondervonden hoezeer Darwin gelijk had, toen hij er op wees, dat de meest verwante groepen elkander het hevigst bestrijden!

wij blijven echter gelooven, dat het vormen van een revolutionair

eenheidsfront, hoezeer wij daarvan nog verwijderd zijn, niet tot het onmogelijke behoort. Ja, wij zijn zelfs overtuigd, dat de omstandigheden al de radicale elementen dwingen zullen blok te vormen. Dit zal natuurlijk niet op een dag geschieden en mag vooral geen afbreuk doen aan de bewegingsvrijheid van elke richting.

Wij behooren niet tot degenen die meenen dat men een revolutie improviseert, zulk gebrek aan politiek inzicht vindt men alleen bij de Belgische machthebbers die de omwenteling "besteld" hadden tegen den 15den Oogst - en weten trouwens nog niet welke rol het geweld hier zal spelen bij de verovering van de politieke macht door het proletariaat. Een ding weten wij nochtans zeer goed: meer dan elders zullen hier de buitenlandsche gebeurtenissen een beslissende invloed hebben op den gang der zaken zoodat wij ons van nu af aan op elke eventualiteit moeten voorbereiden en wij ons door de feiten niet laten verrassen. Immers kan niemand met zekerheid zeggen of wij binnen 6 maanden of binnen 6 jaar de gelegenheid zullen hebben een einde te maken aan de huidige bourgeois-dictatuur en aan de ongeduldigen zij herinnerd dat 10 jaar een nietigheid zijn in de geschiedenis van de wereld.

In een land zoals het onze waar het nationaliteitenvraagstuk het gansche politieke leven beheerscht, is een gemeenschappelijke actie niet denkbaar zonder dat over deze levenskwestie eenzelfde standpunt door al de revolutionairen worden ingenomen.

Welnu meer en meer ruimt zich in al de radicale kringen de gedachte baan dat het Belgisch centralisme de sterkste steunpilaar is van het Belgisch kapitalisme. Daar ligt het zwakke punt der Belgische bourgeoisie. Wie daaraan mocht twijfelen hoeft zich maar af te vragen waarom al deze reaktionairen zo zeer gesteld zijn op het behoud van "l'unité nationale" Hun houding wordt hierin ingegeven door hun klasse-instinct. Wat de sociaal-patriotten betreft, dezen blijven geheel in hun rol van wachthonden van het kapitalisme, wanneer zij het Belgisch unitarisme met zoveel geestdrift aankleven.

In een zelfstandig Vlaanderen zou de nationaliteitsrijd het karakter verkrijgen van een zuivere klassenstrijd tusschen de Vlaanischsprekende bezitloozen en de Franschsprekende heerscherkaste. Alle Waalsche medezeggenschap in Vlaamsche aangelegenheden uitgesloten

zijnde, zou het Vlaamsch-Waalsch antagonisme, - met andere woorden de nationalistische faktor in de Waamsche beweging - uitgeschakeld worden.

Wij zien dus dat zelfs in geval het invoeren van het federalisme niet gepaard zou gaan met de sociale revolutie - het moet ons doel zijn om beiden te doen samenvallen - wij toch een zelfstandig Vlaanderen boven een geünifiseerd België moeten verkiezen. Ons heel kapitalistisch regiem is immers gegrondvest op het unitarisme en, gesteld dat wij later voor een Vlaasch kapitalisme komen te staan, dan zal dit laatste veel zwakker zijn dan zijn voorganger.

Het argument vroeger door K Huysmans gebruikt om de scheiding te bestrijden, nl. het gevaar dat Vlaanderen, eenmaal het los zou komen van Wallonië, weer geheel onder den domper zou raken, gaat niet meer op. Weliswaar is Vlaanderen naar onzen zin nog veel te reactionair, doch Wallonië is het nog veel meer, en tal van Vlaamschgezinde katholieken voelen duizendmaal meer revolutionair dan zekere Waalsche imperialistische socialisten.

Daarom staan wij radikaal tegenover de opvatting van zekere dogmatische communisten die in hun orgaan 'L'Ouvrier Communiste' een kleingeestigen veldtocht voeren tegen elke Vlaamsche actie. Wij herinneren aan deze vrienden dat ook de bolsjevisten van mening zijn dat de revolutionaire taktiek rekening moet houden met de omstandigheden waarin de verschillende landen verkeerden. Zij Idassifieeren zelfs de verschillende staten in vier kategoriën:

- A. - Rusland waar het communisme reeds een begin van toepassing heeft gekregen;*
- B. - De Centrale landen en de Balkanstaten waar het kapitalisme nog overheersend is doch zeer verzwakt;*
- C. - West-Europa en Amerika waar het kapitalisme ten gevolge van de overwinning sterker is dan de landen van de tweede kategorie;*
- D. - De landen waar er een nationaliteitskwestie bestaat.*

In deze laatste landen - waarbij België toch ook wel behoort - moeten volgens de leiders van Sovjet-Rusland de revolutionairen gebruik maken van de nationaliteitenstrijd om de bewustwording van de massa te bewerken.

Dat is dus heelemaal wat anders dan te komen vertellen dat: 'Toutes les tendances et aspirations qui se manifestent en Flandre sont essentiellement nourries de l'idéologie bourgeoise et sont par conséquent idiotement criminelles. '(L'Ouvrier Communiste' van 15 augustus.)

Wij betreuren ten zeerste zulke uitlatingen te vinden in het 'organe de la fédération communiste de Wallonie' en zouden eens gaarne weten wat de Vlaanische communisten hierover denken. Hierin zijn wij trouwens vrij gerust, want wij weten te goed dat de communistische partij in Vlaanderen Vlaamschgezind zal zijn of niet zal zijn!

Beginselvast is zeer goed, doch blinde dogmatiek is zeer gevaarlijk

En als besluit zeggen wij: Een revolutionair eenheidsfront komt zeker, daar zorgt in de eerste plaats de reactie zelf wel voor. Ook de Vlaam.sche Clartéisten, die als zoodanig geen bepaalde "partij" vormen, hopen wel veel te kennen doen om de noodzakelijke concentratie van alle revolutionaire elementen spoedig te bewerkstelligen.

Vandaag de dag acht ik het onverantwoord en dom de nationaliteitsgedachte (en het hieruit voortvloeiend nationalisme) in de Belgische en de Europese context weg te wuiven als "rechts" en te herleiden tot communautaire "demonen".

Respect voor de geschiedenis van ieder volk is een echte pijler van een Europees wij-gevoel en van een nieuwe wereldorde.

In mei verschenen van Maurits Coppieters twee boeken over het jaar 1920, 'het jaar van de klaproos' 'De republiek van de menselijkheid' (Kruispunt, nr. 150, ca. 180 p.) en 'Van De Froofundis naar Opstanding' (Kruispunt, nr. 151, ca. 160 p.). Een eerste deel, 'Noten onder een kalenderblad', verscheen reeds in december 1987 (Kruispunt, nr. 111).

Redactie Kruispunt: John Heuze4 Boeveriestraat 8, 8000 Brugge; elk deel kost 350 Fr, over te schrijven op rek 001-0873424-15.